

Bediüzzaman'a Göre Bilimin Değeri

Bediüzzaman'ın bilime ve teknolojiye yaklaşımı son derece ilginçtir. Diğer konularda olduğu gibi bu konuda da anlamlı bir çıkış yaptığı söylenebilir. Bir kere Bediüzzaman bilimin giderek etkinliğinin artacağına, istikbalin bilgi çağı olacağına inanmakta, bütün vurgusunu bu istikamette yapmaktadır:

"Elbette nev-i beşer ahir vakitte ulum ve fünuna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ilmin eline geçecektir"¹

Bilgi çağının yaklaşmakta olduğunu erken bir dönemde anlayan düşünür, bilginin esas amacının sadece maddi güç elde etmek ve fizik dünyayı feth etmek olmadığını, meşru çerçevede yüksek teknoloji ile birlikte Allah (cc)'a daha fazla "ubudiyet" olduğunu ifade eder.

Bediüzzaman, bilimsel gelişmeyle insanın nihai gayesi olan "ubudiyet" arasında bir iççelik bulunduğunu, bu nihai gayeye ulaşılabilmek için "ulum ve kemalat"ın gerekli olduğunu savunur.

"Cenab-ı Hak insanı ilim ve kemalata öyle bir tarzda sevk ve teşvik eder ki...(sanki şöyle der)... "Ey insan! şu kainattaki maksad-ı ala (en yüksek gaye), tezahür-ü Rububiyet'e karşı ubudiyet-i külliyye-i insaniyedir (insanın külli ibadeti). Ve insanın gaye-i aksası (en son gayesi) o ubudiyete ulum ve kemalatla yetişmektir"²

Öte yandan düşünür bilimleri kendi arasında farklılaştırarak "dini ilimler," "dünyevi ilimler" gibi bölümlenmeye gitmez, tersine, hepsini "tevhid" ekseninde birleştirir. Düşünürüne göre her ilim doğrudan Esmâ-i İlahiye'ye dayanan bir disiplindir:

"Bütün mevcudatın hakâiki, bütün kâinatın hakikati, esmâ-i İlahiye'ye istinad eder. Her bir şeyin hakikati bir isme veyahut çok esmaya istinad eder. Eşyadaki sanatlar dahi.. birer isme dayanır. Hatta hakiki fenn-i hikmet (felsefe) (Cenab-ı Hakk'ın) "Hakim" ismine, hakikatli fenn-i tıp, "Şafi" ismine, fenn-i hendese (mühendislik), "Mukaddir" ismine... (dayanır). Her bir fen bir isme dayandığı ve onda nihayet bulduğu gibi, bütün fünun ve kemalat-ı beşeriye... esmâ-i İlahiye'ye istinad eder"³

Bediüzzaman zamanımızda bile basit bir zihin ve akıl eforu ile insanın mevcut bilim verilerinden Tevhid'e yükselebileceği inancındadır. Önemli olan belli bir perspektif ve ufka ulaşmaktır. Bu çerçevede düşünürüne göre fakültelerde okutulan bilim disiplinlerinden her bir disiplin doğru bir yorum ve okuyuşla insanı doğrudan Allah'a yükseltecek nitelik ve özellikler taşır.

Kendisini ziyaret eden lise talebelerine öğretmenleri değil, okudukları fenleri dinlemelerini, çünkü o fenlerin her birinin Allah(cc)'ı tanıttıklarını anlatır: “Sizin okuduğunuz her fen kendi lisan-ı mahsusu ile Allah’tan bahsedip (onu) tanıttırıyorlar. Muallimleri değil onları dinleyiniz. Meselâ nasıl ki mükemmel bir eczahane ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet kimyager ve hakim bir eczacıyı gösterir. Öyle de küre-i arz eczahanesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebatat ve hayvanat kavanozlarındaki zihayat macunlar ve tiryaklar, bu çarşıdaki eczahanedan ne derece mükemmel ve büyük (ise)... okuduğunuz fenni tıp mikyasıyla küre-i arz eczahane-i kübrasının eczacısı olan Hakim-i Zülcelal’i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

“Hem mesela nasıl ki, harika bir fabrika ki, binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor, şeksiz bir fabrikatörü ve meharetleli bir makinisti tanıttırır. Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler fabrika bulunan bu seyyar makine ne derece bu insan fâbrikasından büyükse, o derece okuduğunuz fenni makine mikyasıyla küre-i arzın ustasını ve sahibini tanıttırır.

“... hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lambaları her yeri gezerler, yanmak maddeleri tükenmiyor. ... şeksiz bedahetle elektriği idare eden, seyyar lambaları yapan ve fabrikayı kuran ... bir mücizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi tanıttırır. Aynen öyle de bu alem şehrinde, dünya sarayının damındaki yıldız lambaları ... ne derece daha büyük daha mükemmeldir. O derece sizin okuduğunuz fenni elektrik mikyasıyla o meşher-i azamın sultanını ....tanıttırır.”⁴

Bediüzzaman’ın Batı biliminin metodolojisi, kullanım amacı, felsefi ve kozmik geri-planı ile ilgili tenkitlerini saklı tutmak kaydıyla bilimin tüm disiplinlerinin doğrudan Esmâ-yı İlahiye’ye dayandığı sonucuna ulaşması son derece soylu ve anlamlı bir “huruç hareketi” sayılabilir. Bu felsefi çıkışıyla Bediüzzaman, Uzman İslamı ve Müçtehid İslamına bilim alanında son derece önemli bir felsefi meşruiyet sağlamıştır. Profesör Şerif Mardin’in, Bediüzzaman’ın bilime vurgusunu Newtoncu mekaniği kabul ve benimsemesi olarak değerlendirmesi, hatta Batı bilimini değerlendirme konusunda Profesör S. Hüseyin Nasr’la Bediüzzaman arasında zıtlık bulmaya çalışması gerçekte bir acele yaklaşımdan başka bir şey değildir.⁵

Bilimsel ve teknolojik gelişme konusunda da Bediüzzaman ilginç ve orijinal çıkışlar yapar. Düşünöre göre Kur’an’da anlatılan peygamber kıssaları sadece birer tarihi hikâye değildir. O kıssaların arka-planında derin anlamlar, işaretler ve semboller vardır. İlk olarak Allah, peygamberlerden bahsetmekle onların hayat ve davranışlarını, ahlak ve mücadelelerini insanlığa bir model olarak sunmak ister. Bunun yanında onların mucizelerinden söz ederek de insanlığa o mucizelerin benzerlerinin yapılmasının mümkün olduğunu, hatta insanların onlara benzer teknolojileri geliştirmelerinin gerekli olduğunu anlatır.⁶

Velhasıl, Bediüzzaman’ın bilgi teorisi, derinliğine araştırılması gereken ve üzerinde daha pek çok çalışmanın yapılması lazım gelen bir konudur.

Dipnotlar:

1. Bediüzzaman Said Nursi, Sözler, 20. Söz.
2. A.g.e., 20. Söz.
3. A.g.e.
4. Sözler, s. 143.
5. Şerif Mardin, Bediüzzaman Said Nursi Olayı, İletişim Yay., İst. 1992, s. 321 vd.
6. A.g.e.